

KS. STANISŁAW PISAREK

JEZUS – EWANGELIZATOR¹

[Ὁ Ἰησοῦς] κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ (Łk 8,1)

Od pewnego czasu zajmuję się w ramach chrystologii tytułami Jezusa w Nowym Testamencie². W ostatnim czasie pojawił się jeszcze jeden, dawniej raczej nie wymieniany: Jezus – Ewangelizator. Ta forma substancjalna nie występuje w Nowym Testamencie, nawet w całej Biblii. Zna ją język łaciński: evangelizator, -oris (m. od evangelizare); w łacinie kościelnej określa bądź głosiciela Ewangelii, bądź jej autora³. Nie wykazuje tej formy konkordancja do całej Biblii łacińskiej⁴. Forma „ewangelista”, o identycznym znaczeniu, odnosi się w Nowym Testamencie do uczniów (Dz 21,8; Ef 4,11; 2 Tm 4,5; por. Iz 41,27: aluzja do zapowiedzi Jahwe o wyzwoleniu przez Cyrusa⁵). Wobec jej braku w tekście Biblii nasuwa się pytanie, czy tytuł Jezus – Ewangelizator jest w niej zakorzeniony i jaka jest jego zawartość? Odpowiedzi poszukamy w tekstach Nowego Testamentu, w których pojawia się czasownik εὐαγγελίζεω (evangelizare) jako orzeczenie odnoszące się do osoby Jezusa.

Wpierw wskażemy autorów i okoliczności, w których pojawił się tytuł Jezus – Ewangelizator. Tego określenia lub tytułu używa znany biblista Carlo Maria Martini, kardynał z Mediolanu. Jedną z jego publikacji ma go w tytule: *L' Evangelizzatore in San Luca*⁶. Podobnie piszący po hisz-

¹ Artykuł niniejszy jest polską wersją mojego artykułu: *Jesus – the Evangelizer [Ὁ Ἰησοῦς] κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ* [Łk 8,1], który ukazał się w dziele zbiorowym: *ΕΠΙΤΟΛΑΙΟ. Studies in honour of Petr Pokorný on his sixty-fifth birthday*, Mlýn, Praha 1998, s. 271–283 [tom I międzynarodowy]; *ΕΠΙΤΟΛΑΙΟ. Sborník k pitašedésatinám Petra Pokorného*, Mlýn, Praha 1998 [tom II czeski].

² Seria artykułów w tygodniku „Gość Niedzielny” (Katowice) od 1994, nr 40 do 1996, nr 42: Imię Jezus; Chrystus, Mesjasz; Rabbi (Jezua); Sluga, Syn; Prorok; Jezus – Synem czy Panem Dawida; Tajemnica Syna Człowieczego; Kyrios – Pan; Jezus – Syn Boży, Bóg prawdziwy; Jezus – Arcykapłan; Logos, który jest Bogiem; Zbawiciel; Baranek; Krzew Winny; Brama; Jezus – Brat; Jezus – „Amen”; Jezus – Alfa i Omega (18 tytułów).

³ *Słownik łacińsko-polski*, pod red. M. Plezi, t. 2: D-H, Warszawa 1962, s. 372; A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992⁴, s. 233: głosiciel ewangelii, nauk chrześcijańskich.

⁴ *Novae Concordantiae Bibliorum Sacrorum iuxta Vulgatam Versionem critice editam quas digessit B. Fischer OSB*, Tomus II: D-G, Stuttgart 1977, kol. 1834 n.

⁵ *La Bible de Jérusalem, traduite en français sous la direction de l' École Biblique de Jérusalem, nouvelle édition entièrement revue et augmentée*, Paris 1988, s. 1133 [= BJ].

⁶ Milano 1984. Polski przekład: *Głosiciel Ewangelii u świętego Łukasza. Medytacje*, Kraków 1993. W książce mamy rozdział: Droga Piotra – pierwszego głosiciela Ewangelii (s. 77–88).

pańsku Jose H. Flores w książce: *Jak ewangelizować ochrzczonych*⁷, która jest podręcznikiem nowej ewangelizacji, używa zamiennie pojęć ewangelizator i ewangelista. Tenże autor określa Jezusa mianem Ewangelizatora i Ewangelii⁸. Ponadto G. Macchioni z Mediolanu, praktyk w zakresie apostołatu biblijnego, przedstawia służbę ewangelizatora jako naśladowanie Jezusa, który stał się Sługą⁹. Ponowne odkrycie Chrystusa Zbawiciela i Ewangelizatora jest jednym z chrystologicznych postulatów wysuwanych przez papieża Jana Pawła II w liście apostolskim *Tertio Millennio adveniente*¹⁰. Tytuł Jezus-Ewangelizator pojawia się również w dokumencie Papieskiego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 *Jezus Chrystus, jedyny Zbawiciel świata, wczoraj, dziś i na wieki*¹¹. Jan Paweł II w TMA posługuje się tym terminem, wyprowadzając jego treść z czwartego rozdziału Ewangelii według św. Łukasza, „gdzie temat Chrystusa posłanego, aby głosić Ewangelię, jak pisze, przeplata się z wątkiem Jubileuszu”¹². Tym zainspirowany bp Kazimierz Romaniuk napisał komentarz do Łk 4¹³.

Do języków współczesnych dostał się termin ewangelizator za pośrednictwem łaciny kościelnej, w wieku XIX do języka francuskiego w formie substantywnej „l' évangelisateur”, na określenie tego, który ewangelizuje, czyli wypełnia misję ewangelizacyjną¹⁴. Do języka włoskiego wszedł on być może w tym samym czasie¹⁵. Z języków romańskich przedostał się ostatnio do języka polskiego. Słownik języka polskiego jednak nie podaje tej formy¹⁶.

Zanim zajmiemy się toposem czasownika εὐαγγελίζειν w greckim Nowym Testamencie, trzeba zapytać o jego tło oraz genezę w Starym Testamencie. W Biblii Hebrajskiej mamy w Księdze Nahuma, w 2,1 (w LXX i w Włg 1,15) piękny obraz zwiastuna, który biegnie po górach, żeby przekazać Judzie radosną wieść o pokoju, po upadku Asyrii. Jest on określony imiesłowem od czasownika baśar (R&B), z którego też wywo-

Autor ukazuje jednakże przede wszystkim Jezusa w tej roli na podstawie Łk 4,16–30. Jest on paradygmatem wszelkiego ewangelizowania (s. 16–21).

⁷ Z języka hiszpańskiego przełożył K. Skorulski SJ, Łódź 1993.

⁸ Tamże, s. 38.

⁹ G. Macchioni, *Evangelizzare in parrocchia. Il metodo delle „cellule”*, Milano 1994. Polski przekład: *Ewangelizacja w parafii. Metoda „komórek”*, Kraków 1997. O służbie ewangelizatora, s. 59 n.

¹⁰ *List apostolski TMA Ojca Świętego Jana Pawła II do Biskupów, Duchowieństwa i Wiernych w związku z przygotowaniem Jubileuszu Roku 2000*, Wrocław 1994 (Reprint Libreria Editrice Vaticana), s. 51 n, nr 40.

¹¹ *Jezus Chrystus, jedyny Zbawiciel świata, wczoraj, dziś i na wieki* (TMA nr 40). Oficjalny dokument PKOWJ Roku 2000, Katowice 1996.

¹² TMA 40.

¹³ K. Romaniuk, *Czwarty Rozdział Ewangelii Łukasza. Komentarz biblijny dla potrzeb ekumenicznych obchodów Jubileuszu 2000-lecia chrześcijaństwa*, Warszawa 1996.

¹⁴ Le Petit Robert, par Paul Robert, t. 1: *Dictionnaire alphabétique et analogique de la Langue Française*, Paris 1990, s. 715.

¹⁵ N. Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Bologna 1971¹⁰, s. 631: evangelizzatore = ten, kto g³osi ewangelię.

¹⁶ *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, t. I, Warszawa 1982, s. 562.

dzi się nazwa ewangelii (b^eśorah, **HFRO&:B**); jest on określony słowem m^ebaśer (**R&ABA:M**). Septuaginta (LXX) stosuje w tym miejscu imię-słów strony medialnej εὐαγγελιζόμενος (καὶ ἀπαγγέλων εἰρήνην)¹⁷. Jeśli dodamy rodzajnik, będziemy mieli formę substancjalną **ὁ εὐαγγελιζόμενος**, która stanowi substrat używanej aktualnie formy ewangelizator/evangelizator, także w odniesieniu do Jezusa. W Wulgacie oddano to określenie słowami „evangelizans (et adnuntians pacem)”¹⁸. Czeska Biblia ekumeniczna oddaje tę frazę w słowach: „přichází zvěstovatel radosti, jenž ohlašuje pokoj”¹⁹. W Biblii niemieckiej czytamy tu „der Freudenbote (Er verkündet Frieden)”²⁰; w angielskiej „the herald who brings good news”²¹; w Biblii francuskiej „le messager, qui annonce «La Paix!»”²²; w Biblii włoskiej G. Diodati’ego „il messo delle buone novelle, che annunzia la pace”²³; lepiej *Bibbia. TOB. Edizione Integrata* „un messagero, un araldo di pace!”²⁴

Zbadajmy wreszcie topos czasownika εὐαγγελίζεω/εὐαγγελίζεω w Nowym Testamencie, poddając analizie filologicznej i egzegetycznej teksty, gdzie pozostaje on w funkcji osoby Jezusa jako podmiotu.

W Nowym Testamencie słowo εὐαγγελίζω/εὐαγγελίζεω znajdujemy w 55 miejscach, przy czym w kontekście działalności Jezusa występuje 9 razy w ewangeljach: Mt 11,5; Łk 3,18; 4,18; 4,43; 7,22; 8,1; 9,6; 16,16; 20,1. W formie participium pojawia się ono 20 razy w Nowym Testamencie i tylko w stronie medialnej i pasywnej²⁵.

Mt 11,5. Kontekst stanowi perykopa o Janie Chrzcicielu i świadectwo, jakie daje o nim Jezus (11,2–15). Jan słyszał we więzieniu o dziełach Jezusa i w następstwie tego posłał do Niego swoich uczniów z pytaniem dotyczącym Jego tożsamości. Jest czy nie jest oczekiwanym Mesjaszem? Jan Chrzciciel nie ma wprawdzie wątpliwości co do mesjańskiej godności Jezusa, jednak dziwi go, że realizuje on typ Mesjasza całkiem różny od

¹⁷ *Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs. Duo volumina in uno*, Stuttgart 1979, vol. II, s. 530.

¹⁸ *Biblia Sacra iuxta Vulgatam Versionem*, t. II, Stuttgart 1975, editio altera emendata, s. 1406.

¹⁹ *Bible. Písmo Svaté Starého Zákona. Ekumenický překlad*, Praha 1984², s. 750.

²⁰ *Die Bibel. Altes und Neues Testament. Einheitsübersetzung*, Freiburg 1995, s. 1059.

²¹ *The New English Bible*, Oxford 1977, s. 698.

²² BJ, 1370.

²³ *La Sacra Bibbia ossia L'Antico e il Nuovo Testamento*, tradotti da G. Diodati, Roma 1979, s. 741.

²⁴ *Bibbia TOB* (Traduction Oecuménique de la Bible). Edizione Integrata, Torino 1995², s. 1174, nota l do *un messaggero*: literalnie, stopy tego, który oznajmia dobrą nowinę, „ewangelisty”. Wyrażenie zostaje podjęte w Iz 52,7. Mamy tu już zasygnalizowaną definicję ewangelizatora: To zwiastun radosnych wieści, który ogłasza pokój; zwiastun dobra, który ogłasza zbawienie; który mówi do Syjonu: „Twój Bóg króluje!” Por. tamże, s. 841. Rz 10,15 cytuje to miejsce. Nota e wskazuje Iz 52,7, podając wyjaśnienie: Tekst jest orędziem wolności proklamowanej więźniom. Otrzymał on już interpretację mesjańską w judaizmie i, prawdopodobnie, przyczynił się do pojawienia się słowa ewangelia (por. Rz 1,1 nota d) w Nowym Testamencie i u pierwszych chrześcijan. Tamże, s. 2592, a także 2565 (Rz 1,1).

²⁵ Sigle participium praesentis medii εὐαγγελιζόμενος w NT: Łk 8,1; 9,6; 20,1; Dz: 5,42; 8,4,12; 10,36; 11,20; 14,7,15; 15,35; Rz 10,15; 1 Kor 9,18; aoristi medii εὐαγγελισάμενος: Dz 14,21; 1 Tes 3,6; 1 P 1,12; perfecti medii et passivi εὐηγγελισμένους: Hbr 4,2; participium aoristi passivi εὐαγγελισθείς: Ga 1,11; Hbr 4,6; 1 P 1,25.

tęgo, jakiego sam oczekiwał (por. 3,10–12). Ewangelista wskazuje na przepowiednię Izajasza. Istotne jest dla nas stwierdzenie, iż ubogim jest głoszona ewangelia (Iz 61,1). Tą aluzją do przepowiedni Izajasza (Trito-Izajasza) Jezus ukazuje Janowi, że Jego dzieła zapoczątkowują już erę mesjańską dobrymi czynami i uzdrawianiem, a nie przemocą i karami (por. Łk 4,17–21). Grecki zwrot καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται jest w stronie pasywnej i znaczy literalnie *ubodzy są ewangelizowani*, oczywiście przez Jezusa. On jest tym, który ewangelizuje ubogich. „*Ubogim jest głoszona dobra nowina*” znajduje się wprawdzie na ostatnim miejscu w podanym tu wyliczeniu, nie znaczy to jednak, jakoby miało ono mniejsze znaczenie. Mt 11,5 wskazuje na duchowe dobra Mesjasza, które były związane z cudami, o nich mówią też miejsca w zespolonym cytacie z Izajasza (Iz 26,19; 29,18n; 35,5n; 61,1)²⁶. Widać, że aktywność określana czasownikiem εὐαγγελίζειν obejmuje nie tylko samo nauczanie, głoszenie, ale i to co wyraża się gestem i czynem.

Pozostałe teksty do analizy i egzegezy pochodzą z Ewangelii Łukasza.

Łk 3,18. Pierwszy z nich występuje w perykopie o nauczaniu Jana Chrzciciela (3,1–18). Jest to jego czynność, która odnosi się jednakże do Jezusa; On ją podejmuje w głoszeniu Królestwa Bożego, które z Nim nadeszło²⁷. Przekazywanie Dobrej Nowiny (εὐηγγελίζετο, imperfectum, czynność powtarzana) zostało tu zinterpretowane czasownikiem παρακαλεῖν (exhortare, wywoływać, przywoływać). Tu podano sposób przekazywania Dobrej Nowiny o Królestwie Bożym. Jest ono przywoływane, wywoływane, na podobieństwo duchów, które się przywołuje i one stają się obecne. Używając tego czasownika, plasuje się Łukasz już w tradycji paraklezy św. Pawła, gdzie jej nawołujące brzmienie przypomina orędzie zbawienia. „Jeszcze wiele innych upomnień dawał Jan (Chrzciciel) ludowi (jego wezwania do pokuty) i w ten sposób kontynuował głoszenie mu ewangelii” (παρακαλῶν /εὐαγγελίζετο, 3,18)²⁸. Skoro Jan to czynił, to tym bardziej wypełni to ów zapowiadany przez niego mocniejszy od niego, który przyjdzie (3,16).

Łk 4,18. Interesujące nas słowo pojawia się znowu w kompleksowym cytacie ze Starego Testamentu (Iz 61,1–2; 29,18; 58,6; So 2,3), w kontekście perykopy o odrzuceniu Jezusa w Nazarecie (Łk 4,16–30). Poprzednio dokonał Łukasz ogólnej charakterystyki działalności Jezusa w Galilei (4,14–15). Teraz opisuje dość szczegółowo jeden z konkretnych przypadków tego nauczania. Jezus jest tu ukazany jako głosiciel Ewangelii bez sukcesu²⁹ (4,28–30), mimo wcześniejszej pozytywnej reakcji na Jego wystąpienia (4,15). Łukasz nie ograniczył się zapewne do przepracowania danych z Ewangelii Marka (6,1–3). Korzystał głównie z wcześniejszego,

²⁶ Das Matthäus Evangelium. Ein Kommentar von P. Gaechter S.J., Innsbruck 1964, s. 357–361.

²⁷ Por. J. Ernst, *Johannes der Täufer – der Lehrer Jesu?*, Freiburg im Breisgau 1994, s. 59 n.

²⁸ J. Thomas, παρακαλέω, parakaleo, bitten, mahnen trösten; παρακλησις, εως, ή, paraklesis (Er)Mahnung, Zuspruch, Trost, Bitte, Paraklese, w: EWzNT, III, 54–64.

²⁹ Martini, dz. cyt., s. 16–21.

przedewangelijnego źródła (Q)³⁰. É. Osty wyjaśnia w następujący sposób w BJ zredagowanie tego opowiadania. Zdziwia w nim niewytłumaczalna zmienność tłumy, który przechodzi od podziwu (4,22a) do wrogości (4,22b.28 n). Ta anomalia jest bez wątpienia wynikiem ewolucji literackiej. Pierwsze opowiadanie mówiło o wizycie w synagodze z przepowiadaniem uwieńczonym sukcesem, na początku działalności Jezusa (por. Mk 1,21 w Nazarecie z Mt 4,13 z rzadką formą Nazara jak u Łk 4,16). To opowiadanie zostało później podjęte, uzupełnione i umieszczone w późniejszym okresie życia Jezusa (Mt 13,53–58; Mk 6,1–6), aby odnotować niezrozumienie i odmowę, jakie nastąpiły po początkowej przychylności ze strony ludu. Z tego złożonego tekstu Łukasz umiał wydobyć cudowną stronicę, którą uplasował na początku posługi jako scenę inaugurującą, namalowawszy w symbolicznym skrócie posłannictwo łaski Jezusa i odmowę jego ludu³¹.

W cytacie z Iz 61,1n w zwrocie „ewangelizować ubogich” (εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς) jest wskazany cel namaszczenia przez Ducha Pańskiego. Duch Pański po to go (Mesjasza) wykonsekwował, żeby niósł Ewangelię ubogim. Ubogimi zaś są wszyscy otwarci na przyjęcie łaski Boga. W tej kategorii mieszczą się wszyscy tu wyliczeni (więźniowie, niewidomi, uciskani). Trzeba zapytać, dlaczego w taki sposób została zredagowana ta stronica Ewangelii? Łukasz chciał już na samym początku ująć jak najgłębiej problem: Co to znaczy być głosicielem Ewangelii? Wnikliwy jest tu komentarz Martiniego. Z jednej strony Jezus znajduje się pod presją oczekiwań ludzi, pokusy dostosowania się do ich potrzeb i pragnień. Odniesienie sukcesu oznaczałoby jednocześnie uwikłanie się w całym gąszczu drobnych interesów, kształtujących społeczną strukturę małej miejscowości. Natomiast z drugiej strony zdziwia absolutna wolność Jezusa. Nie troszczy się On o sukces, nie zważa na to, co może się zdarzyć, na złą opinię u ludzi w pobliskich miejscowościach, której przyczyną może być również to pierwsze spotkanie; nie bierze zupełnie pod uwagę, że ludzie już nie zechcą się z Nim spotykać, przestaną Go do siebie zapraszać. Przemawia z całkowitą wolnością i wydaje się nawet, że w pewien sposób prowokuje tych ludzi, przypominając im, że istnieją inne horyzonty i ważniejsze względy – względy królestwa Bożego; przypomina, że poganie znaczą więcej niż mieszkańcy tego miasta, gdyż mogą zasłużyć na szczególną obecność Boga.

Jezus jawi się tutaj jako głosiciel Dobrej Nowiny (= Ewangelizator), obdarzony całkowitą wolnością wewnętrzną, wolnością tak głęboko zakorzenioną, że jej horyzontem jest tajemnica Boga i cały świat. Taka wolność od samego początku nadaje Mu charakter proroka, który nie pozwala zamknąć się w ciasnych ramach lokalnego kaznodziei. Jawi się jako

³⁰ Romaniuk, dz. cyt., s. 43–52.

³¹ BJ, s. 1488.

prorok, którego wolność otwiera się na cały świat, gdyż jej horyzontem jest Bóg³².

My zaś jesteśmy powołani, by być z Jezusem. Winniśmy naśladować Jego absolutną niezależność, z którą tylko On mógł głosić wolność Boga. Wracając do początku ewangelicznego zdarzenia w Nazarecie widzimy, że Jezus głosi wolność, wyzwolenie i nowy sposób życia, głosi już obecne wyzwalające królestwo (Łk 4,18–19). Może to uczynić, bo On sam, jako pierwszy, żyje w absolutnej wolności; jest ponad wszelkimi doraźnymi, przyziemnymi oczekiwaniami ludzi: to On sam, swoją Osobą, głosi obecność Pomazańca Bożego, który wyzwala, rozjaśnia, oświeca i odpuszcza grzechy. Orędziem wyzwolenia, które Jezus głosi, jest On sam. W tej pierwszej części wydarzenia uderza krańcowa personalizacja orędzia. Jest to bardziej kazanie o głosicielu, o ewangelizatorze, niż o jego nauczaniu (4,18)³³.

Łk 4,43 n. Znajdujemy się w kontekście perykopy o potajnym przejściu z Kafarnaum do Judei (4,42–44). Po nauczaniu w tym mieście Jezus udał się na miejsce pustynne, zapewne dla modlitwy, choć Łukasz tego nie podaje (por. jednak Mk 1,35–39). Gdy ludzie chcieli Go zatrzymać, mówi Jezus po raz pierwszy do nich tak wyrażnie o celu swojego ziemskiego posłannictwa. „Winienem także innym miastom głosić Dobrą Nowinę o królestwie Bożym, bo po to zostałem posłany. I nauczałem w synagogach Judei” (Łk 4,43–44). Tę nazwę geograficzną trzeba rozumieć szeroko w sensie, że miało ono miejsce w całym kraju Izraela³⁴. Tu też po raz pierwszy zaznacza Łukasz, że Jezus przychodzi po to, aby głosić Dobrą Nowinę o królestwie Bożym. To głoszenie Ewangelii jest dla Jezusa absolutną koniecznością (por. Łk 13,33; 19,5; 24,44; Dz 3,21). Wyraża ją greckie słówko *δεῖ*, od którego zależy *accusativus cum infinitivo* *εὐαγγελίσασθαι με*, z dopełnieniem *τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ*.

Według Łukasza cuda dokonywane przez Jezusa stanowią jakby tylko ramy dla tego głoszenia Dobrej Nowiny. Tak więc to, czego ani prorocy, ani królowie usłyszeć ani zobaczyć nie mogli (Łk 10,23 n), teraz ludzie będą mogli i słyszeć, i widzieć (por. Łk 10,9.11; 17,21). Zmienił się tylko teren nauczania Jezusa, ale nie metoda. Jak dotychczas w Galilei, ewangelizuje w synagogach w Judei³⁵.

Łk 7,22. Jest to paralela do Mt 11,2–15, z analogicznymi cytatami z Izajasza, z dodaniem Iz 42,7 z pierwszej pieśni o Słudze Jahwe (Iz 42,1–9), ze zwrotem *πτωχοὶ εὐαγγελίζονται* z Iz 61,1. Łukasz rozumiał misję Jezusa w nawiązaniu do Deutero- i Trito-Izajasza, a zatem szeroko. Pole działalności Jezusa-Ewangelizatora trzeba zatem widzieć szeroko.

³² Martini, dz.cyt., s. 16–21.

³³ Tamże, s. 22.

³⁴ Osty, BJ, s. 1489.

³⁵ Romaniuk, dz. cyt., s. 72–74.

Łk 8,1. Kontekst tworzą tu 8,1–3. Nagłówki eksponujące tu obecność kobiet w otoczeniu Jezusa³⁶ nie doceniają wagi wiersza 8,1 z podstawową frazą określającą działalność Jezusa κηρύσσων καὶ εὐαγγελίζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Najodpowiedniejszy wydaje się nagłówek, jaki postawił nad Łk 8,1–3 H. Schürmann: Aktywność ewangelizacyjna Jezusa; Jego otoczenie³⁷. W tym otoczeniu wymienia Łukasz wprawdzie Dwunastu (οἱ δώδεκα w 8,1), a dopiero potem pewne niewiasty (γυναῖκές τινες w 8,2–3) nawet z podaniem ich imion. Mamy tu do czynienia z gatunkiem summarium, które ukazuje sytuację. Redaktor spogląda już na kontekst następujący 8,4–56 i 9,1–50 (przykład Jezusowego przepowiadania ludowi, 8,4–21; Jego skuteczna moc, 8,22–56; objawianie tajemnic Królestwa Bożego kręgowi uczniów, 9,1–50). Od razu wiadać, jak szerokie jest pole działania tego, który w 8,1 jest określony jako Ewangelizator przepowiadający królestwo Boże. Dla Łukasza jest ważne, że Jezus zanosi teraz systematycznie orędzie o królestwie do każdej miejscowości.

Osoby regularnie Mu towarzyszące zostają wymienione: 12 Apostołów i towarzyszące im kobiety, które odejmują grupie troskę o utrzymanie. Tak zostaje opisany sposób życia Jezusa i uczniów. To, co stało się koniecznością misji apostolskiej i w życiu pierwotnej wspólnoty chrześcijańskiej, znajduje wzór w przykładowym życiu kręgu uczniów jeszcze w okresie przedpaschalnym (ziemskim Jezusa). Jezus był ukazywany już od 4,14, wyraźniej od 5,1 nn jako nauczyciel wędrujący przez wioski i miasta. Jego troska o pozyskanie Izraela nabiera charakteru systematycznego. Nie pomija żadnej miejscowości. Cały Izrael ma usłyszeć orędzie o królestwie Bożym (por. 23,5). Ewangelizacja prowadzona przez Jezusa staje się paradygmatem dla wszelkiej działalności misyjnej pierwotnego chrześcijaństwa. W Jego sposobie postępowania znajduje ono wskazówkę i wzór dla siebie. Apostołowie i uczniowie mieli kontynuować działalność zbawczą (uzdrawiając Jego mocą) i ewangelizacyjną Jezusa.

Już w 4,43 zostało wspomniane, że treścią przepowiadania Jezusa była βασιλεία τοῦ Θεοῦ; w 6,20 zrobiono do tego aluzję. Teraz zostaje to mocniej zaakcentowane w perspektywie 8,4–8 (por. 8,10). Mamy zatem w 8,1 nowy początek. Nie jest 8,1–3 jakimś podsumowaniem tego, co było, lecz wprowadzeniem do tego, co będzie³⁸.

Łk 9,6. Dwunastu kontynuuje aktywność ewangelizacyjną Jezusa (9,1–6). W tym celu Jezus ich powołał, wyposażył w moc i rozesłał. Otrzymali też wskazówki, jak się zachować. W 9,6 mamy konstatację: Wyszedszy, przechodzili z wioski do wioski, głosząc Dobrą Nowinę

³⁶ É. Osty, *L'Évangile selon Saint Luc*, w: *La Sainte Bible traduite en français sous la direction de l'École Biblique de Jérusalem*, Paris 1972 (4e édition revue), s. 72 (fascicule). F. Gryglewicz, *Ewangelia według św. Łukasza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Poznań 1974, s. 175; KUL PSNT, III, 3.

³⁷ *Das Lukasevangelium*. Kommentar zu Kap. 1,1–9,50 von H. Schürmann, Freiburg im Breisgau 1969, s. 444–448; HThKzNT III,1.

³⁸ Schürmann, dz. cyt., s. 445.

(εὐαγγελιζόμενοι) i dokonując wszędzie uzdrowień (καὶ θεραπεύοντες πανταρχού). Do zakresu ewangelizacji należy i uzdrawianie (ciała i duszy). Takie też było i będzie pole działania ewangelizatora. Winiem on też zatrzymać się w jednym domu i w nim pozostać (9,4; 10,7). Przykłady zastosowania tego wymogu mamy w Dz (9,43; 16,15; 17,7; 18,3). Ewangelizowanie Dwunastu jest odwzorowaniem postawy i aktywności ewangelizatora Jezusa.

Lk 16,16. E. Osty wyodrębnia ten jeden wiersz z kontekstu pod nagłówkiem: Do ataku na Królestwo!³⁹ – paralełą jest tu Mt 11,12–13, „Aż do Jana (Chrzciela) było Prawo i Prorocy, odtąd jest głoszone (εὐαγγελίζεται) Królestwo Boże i wszyscy usiłują do niego wejść na siłę”. Podmiotem domyślnym do εὐαγγελίζεται (czas teraźniejszy, indicativus, 3 osoba singularis, strona medialna) jest tu Jezus. Z Nim i w Nim przyszło Królestwo; On je głosi; On się z nim utożsamia. H. Conzelmann wysunął pogląd, że w 16,16 wyraża Łukasz pogląd na podział historii zbawienia. Dzieliłaby się ona według niego na trzy części (Prawa i Proroków, Jezusa i Kościoła)⁴⁰. Odtąd poświęcano więcej uwagi jego pozycji, niż sprawie, jak 16,14–18 wiąże się z 16,1–13 i 16,19–31. Jezusowe nauczanie jest wypełnieniem i kontynuacją Prawa i Proroków (16,16; zob. 16,29), to znaczy ich nauczania o pomaganiu biednym (16,1–13; 16,27–31). Co więcej, to co Bóg uczynił, wskrzeszając pokornego Jezusa (16,31) pokazuje, że Boże działanie zasadza się na wypełnianiu woli Boga, który chce zbawienia ubogiego (16,16). Ewangelia nie jest jakimś restrykcyjnym orędziem dla pewnych bogaczy, którzy sądzą, że zostali wybrani (16,15.19–26). Ona jest dla wszystkich (16,16). W sumie Łukasz ostrzega członków swojej społeczności, którzy żyją w dostatku, żeby unikali chciwości (i niemoralności), podążając za nauką Jezusa o dawaniu jałmużny, co jest zgodne z wolą Boga. W 16,19–31 Łukasz kontynuuje to wezwanie, podając negatywny przykład bogacza⁴¹. Mamy tu podany cały repertuar działalności Jezusa Ewangelizatora i dla Jego naśladowców.

Lk 20,1. Wiersz ten jest wstępem do pytania Żydów o władzę Jezusa (20,1–8). Ma to miejsce po triumfie mesjańskim Jezusa, aklamacji Jego uczniów, wypędzeniu przekupniów, nauczaniu z autorytetem w Świątyni (19,28–48). Jezus naucza lud w Świątyni i głosi Dobrą Nowinę..., co wyraża zwięzłe grecki genetivus absolutus (διδάσκοντος αὐτοῦ τοῦ λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου) Ewangelizowanie jest tu wyodrębnione na nauczaniu. Jezus uczy i ewangelizuje (διδάσκει καὶ εὐαγγελίζει)⁴². Ewangelizowanie wyróżnia się w obrębie nauczania

³⁹ Osty, dz.cyt., s. 123.

⁴⁰ H. Conzelmann, *The Theology of Saint Luke*, New York 1960, & 16–17; tenże, *Grundriss der Theologie des Neuen Testaments*, München 1968, s. 171.

⁴¹ *The Gospel according to Luke*, R. J. Karris, w: *The New Jerome Biblical Commentary*, Englewood Cliffs 1990, s. 708.

⁴² Por. G. Strecker, *εὐαγγελίζω, euaggelizo verkündigen*, w: EWzNT,II, kol. 173–176, z: H.-F. Weiß, *διδάσκα, didasko lehren; διδάσκαλος, ου, ὁ, didaskalos Lehrer*, tamże, I, kol. 764–769.

przez wskazaną wyżej treść i sposób (z władzą, z autorytetem). Słowa zespalają się z czynami. Jest to nauczanie z mocą. Autorytet Jezusa posiada największe znaczenie, a Jego działalność jako nauczyciela i proroka (szczególnie uwydatniona u Łukasza) domaga się potwierdzenia. Stąd każda z trzech ewangelii synoptycznych zaczyna sekcję z kontrowersjami od pytania: Jaką władzą (ἐξουσία) to czynisz? (Mt 21,23; Mk 11,28; Łk 20,2). „Pewnego dnia” jest nieokreślone w przeciwieństwie do Mk 11,27, który inaczej niż Łukasz (por. pominięcie przez niego aktualnego wejścia do Jerozolimy w 19,28–38) mówi o powrocie Jezusa do Jerozolimy. Jak już w 19,47, Łukasz akcentuje rolę Jezusa jako nauczyciela. Wymienia on też „lud” (λαός), który (u Łukasza) jest zawsze gotowy przyjąć Jego nauczanie (por. 19,45–48). Łukasz dodaje dalej „głosząc Ewangelię” (εὐαγγελίζομένου), czego brak u pozostałych Synoptyków. Jest to zgodne ze znamienym używaniem przez Łukasza czasownika εὐαγγελίζεσθαι (aczkolwiek nie rzeczownika εὐαγγέλιον)⁴³.

Konkluzja. Jezus jako Ewangelizator w omówionych wyżej tekstach. Sytuacja jest tu podobna, jak w przypadku słowa κῆρυξ, którym również Jezus nie jest nazywany w Nowym Testamencie, a jednak nadajemy Mu ten tytuł, opierając się na miejscach, w których Jego aktywność jest określana czasownikiem κηρύσσειν. Ograniczamy się do Ewangelii Łukasza. W niej Jezus ogłasza fakt eschatologicznego Bożego zbawienia, nadejście decydującej interwencji Boga w ludzką historię, proponując Izraelowi nowy sposób zbawienia. Choć Jezus nie jest nigdy nazwany heroldem (κῆρυξ), faktycznie został przedstawiony w roli Bożego herolda, proroka lub rzecznika, odkąd jest głosicielem nadejścia eschatonu.

Łukasz wziął swój obraz Jezusa nauczającego i przepowiadającego Dobrą Nowinę od Marka i z innych źródeł, lecz potraktował go na swój sposób. Nie ukazuje granicy między przepowiadaniem a nauką Jezusa, jak ona czasem jest przedstawiana między kerygmatem a didache później we wczesnych pismach chrześcijańskich. Zarówno wtedy, gdy Jezus głosi, jak i wtedy, gdy naucza, stanowi to część Jego przepowiadania. Różne terminy używane dla określenia przepowiadania w Ewangelii Łukasza nie są mniej wymagające w swojej treści niż ich odpowiedniki u Marka. Doznały, wydaje się, pewnej intensyfikacji. Prócz tego proklamacja jest przypisywana nie mniej postaci historycznej, w której dochodzi do konfrontacji eschatologicznego Słowa Bożego z rodzajem ludzkim, niż w Ewangelii Marka. Pod tym względem kerygmat Łukasza nie ustępuje Markowemu.

Jest jednakowoż prawdą, że Łukasz na początku relacji o posłudze Jezusa podaje miłe sprawozdanie o Jezusie nauczającym w synagodze (Łk 4,14b–15), zamiast pierwszej, mocnej Markowej proklamacji (Mk 1,15). Lecz w następującej bezpośrednio scenie w Nazarecie, która stanowi zasadniczo kompozycję Łukasza i jest programowa dla całego

⁴³ W. L. Liefeld, *Luke*, w: *The Expositor's Bible Commentary*, vol. 8, Grand Rapids 1984, s. 795–1059.

sprawozdania Łukaszwego o posłudze, Jezus odnosi otwarcie do samego siebie Iz 61,1–2, „Duch Pański nade mną, ponieważ mnie namaścił [...] do proklamowania Roku Łaski Pana,” i śmiało kontynuuje, „Dzisiaj, ten urywek Pisma doznaje wypełnienia” (4,21). Może nie jest to takie wyraźne wyzwanie, jak u Marka zaproszenie do pokutowania i do „uwierzenia w ewangelię” (Mk 1,15), jednak jego implikacja nie dopuszcza pomyłki: Nowy wiek już świta (eschaton czasu wypełnienia u Marka); Jezus ogłasza Boży Rok Łaski („królestwo” u Marka), wyzwolenie, przejrzenie i ulgę (w niedoli). Następnie, Jezus podróżuje „przepowiadając i oznajmiając dobrą nowinę o królestwie Bożym” (8,1). Taki obraz Jezusa został namalowany w kompozycyjnym summariusz Łukasza. Wezwanie do pokuty toruje tu drogę na początku do proklamacji wyzwolenia; lecz pokuta (μετάνοια) staje się ostatecznie ważną częścią chrześcijańskiego orędzia w Łukaszwym opracowaniu podstawowej chrześcijańskiej reakcji na to przesłanie.

Jezus u Łukasza nie podejmuje próby, żeby usprawiedliwić swoje roszczenie, że prorocze słowa Izajasza wypełniły się na Nim i w Jego przepowiadaniu, jak Jezus u Marka nie usiłuje uzasadnić swojego wezwania do pokuty. Łukaszwowe „dzisiaj” (σήμερον: 4,21) pozostaje w relacji do „namaszczenia” (u Izajasza 61,1–2) i wyraźnie insynuuje, że nowa era mesjańska się zaczęła. „Dzisiaj” kieruje uwagę ku czasowi decyzji: trzeba przyjąć łaskę, przejrzenie i wyzwolenie lub nie. Kerygmaticzne wyzwanie Jezusa u Łukasza jest związane z „dzisiaj”, ponieważ rozpoczyna proklamację eschatologiczną, która się nie ogranicza już tylko do okresu Jezusa. Kerygmat, czy to wyrażony słowami Izajasza (Łk 4,18–21), czy królestwa (8,1), posiada swoje własne wyzwanie (lub wymóg egzystencjalny), stąd ci, którzy wchodzą do królestwa, wchodzą do niego tylko „siłą” (βιόζεσθαι, 16,16), to jest z nagłym wezwaniem do podjęcia decyzji. Ten zaś, który to głosi, czy to jako wyzwolenie, czy jako królestwo, czyni to jako namaszczony eschatologicznym darem Ducha (5,18; por. 3,22; 4,1.18; Dz 10,38).

Łukaszwowa redakcja Mk 1,38 nawet zaostrza potrzebę, jaką Jezus odczuwa, żeby głosić „królestwo Boże” (4,43), „na to zostałem posłany”. A znaczenie Jego kerygmaticznej aktywności, przepowiadania i uzdrawiania, jest podkreślone w przesłaniu, jakie przesyła Janowi w więzieniu, zakończone uwagą będącą wyzwaniem, „Błogosławiony, zaiste, ten kto się do mnie nie zrazi” (Łk 7,23), tj. który może mnie zaakceptować, jakim jestem. Zapewne Łukaszwowa forma słów Jezusa o przyjęciu do królestwa i odrzuceniu (13,22–30) jest nie mniej ostra niż ich odpowiedniki z „Q” u Mt 7,13–14.22–23; 25,10b–12.

Tylko u Łukasza Jezus podczas swojej posługi wzywa wyraźnie swoich uczniów do kontynuowania swojego przepowiadania, kiedy mówi: „Kto was słucha, mnie słucha” (Łk 10,16). Łukasz dorzucił tu wypowiedź zachowaną gdzie indziej w tradycji synoptycznej w słowach o przyjęciu, wyraźnie w słowach o słuchaniu przepowiadania. To prowadzi w pismach

Łukasza już do innej formy przepowiadania, mianowicie do przepowiadania uczniów⁴⁴.

Jaka byłaby więc definicja Jezusa-Ewangelizatora? Najtrafniej i najkrócej ujmuję ją *summarium* w Łk 8,1: Ἰησοῦς διοδεύων κατὰ πόλιν καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Byłby to Jezus będący ustawicznie w drodze (διοδεύων) przez miasta i wioski, głoszący (κηρύσσων) Dobrą Nowinę o nastaniu już Królestwa Bożego. Na to został posłany na ten świat. On sam jest tą Ewangelią (Mk 1,1). Na podstawie oryginalnego tekstu greckiego uzasadnione jest zatem używanie tytułu Ἰησοῦς ὁ εὐαγγελιζόμενος (Jezus ewangelizujący), co się przekłada w języku łaciny kościelnej na Jesus Evangelizans, a po zastąpieniu participium przez substantivum – Jesus Evangelizator. Od tej formuły prowadzi prosta droga do współcześnie używanego tytułu: Jezus Ewangelizator.

JESUS – THE EVANGELIZER

Summary

The article is the 19th of the series on Jesus Titles which had been published in „Goæ Niedzielný” weekly magazine since 1994–1996. The previous ones were a popular presentation of the New Testament Christology whilst the 19s article is a scientifically approached summary of the series. It was specially written for the Commemoration Book dedicated to Petr Pokorný who is professor in biblicistics at the Department of Protestant Theology at Charles University in Prague (the Czech Republic) to celebrate his 65th birthday in 1998. As the title Jesus – the Evangelizer has not been used in the Bible (although it is used even in the Church’s official documents) the author puts forward the question – Is the title „Jesus Evangelizer” rooted in the Bible and what are its contents? This title has appeared recently with the new evangelization. John Paul II made a postulate in TMA: To discover Jesus Christ again as the only Redeemer of the world. The basis for it is a pericope about a rejection of Jesus Christ in Nazareth (Luke 4,16–30). From the philological point of view basing on BH, LXX and NT the line leads from the Hebrew term m^ebaæer (**RSAB:M**) through a Greek substantial form ὁ εὐαγγελιζόμενος (LXX,NT) to the corresponding form evangelizer in medieval Latin and the derived from this form neologisms in modern languages, especially in Roman languages up to its presence in Polish theological literature. Polish spelling is „evangelizator” (ewangelizator) but it can not be found in any dictionary of Polish. The author looked for this title in contemporary translations of the Bible and found a term „G³osiciel Ewangelii” (he who preaches the Gospel) as the closest and the most appropriate one.

Analysis of the texts in NT where ὁ εὐαγγελιζόμενος refers to Jesus showed topos of the verb εὐαγγελίζειν in the New Testament; philological

⁴⁴ Fitzmyer, *Luke*, AB, v. 28, s. 149–150.

and exegetical analysis of the texts have been carried out and showed evidence that Jesus was in the function of a subject. The word εὐαγγελίζω/εὐαγγελίζειν is present in 55 places in the New Testament and it is also used 9 times in the context which refers to Jesus's activities: Matt 11,5; Luke 3,14; 4,18; 4,43; 7,22; 8,1; 9,6; 16,16; 20,1. It is used as participium 20 times in the New Testament only in medial and passive form.

The author presents the results of his own research and gives the definition: What is the definition of Jesus – Evangelizer? The most accurate and the shortest answer can be found in Luke 8,1 summarium: Ἰησοῦς διοδοῦν κατὰ πόλιν καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ which means Jesus constantly on his way (διοδεύων) through towns and villages, proclaiming (κηρύσσων) Good News about the Kingdom of God which has already come. This is what He was sent for. He himself is the Gospel (Mark 1,1). Basing on the original Greek text it is justified to use the title Ἰησοῦς ὁ εὐαγγελιζόμενος (the evangelizing Jesus) which can be translated into Latin used by the Church as Jesus Evangelizans, so the contemporary version of the title is Jesus – the Evangelizer. The author's bibliography contains 32 items which were used as justification of the subject matter of this paper. Item no 27: Carlo Maria Martini, Głosiciel Ewangelii u św. Łukasza. Medytacje, WAM, Kraków 1993 (Duc in altum – wypłyn na głębie 9); Carlo Maria Martini, He who proclaims the Gospel in the Gospel according to Luke. Meditations, WAM, Cracow 1993 (Duc in altum – set out on deep waters 9).